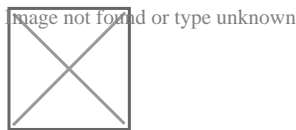

Η Βυζαντινή Φιλοσοφία μελετά την ενασχόληση των βυζαντινών σοφών με την αρχαία ελληνική φιλοσοφία (Δρ. Ιωάννης Ν. Λίλης Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης)

[/ Πεμπτούσια](#)

Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία στον ύστερο Ελληνισμό.

Η βάση για τον ακριβή εντοπισμό της διακρίσεως

μεταξύ «Βυζαντινής Φιλοσοφίας» και Χριστιανικού δόγματος[1]

Η «Βυζαντινή Φιλοσοφία» είναι ο σύγχρονος ερευνητικός χώρος που μελετά την ενασχόληση των βυζαντινών σοφών με την αρχαία ελληνική φιλοσοφία, η οποία παρατηρείται στον ελληνόφωνο χώρο της βυζαντινής αυτοκρατορίας από τον 9^ο μέχρι τον 15^ο αιώνα μ.Χ., επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την αρχαία ελληνική φιλοσοφία, όμως διατήρησε έντονη τη διαφοροποίηση και την αυτονομία του σε σχέση με αυτήν, καθώς το κέντρο του συγκεκριμένου χώρου παρέμενε πάντοτε η χριστιανική θεολογία και όχι κάποια αρχαία φιλοσοφική σχολή της αρχαίας Αθήνας.

Ο συγκεκριμένος χώρος της «Βυζαντινής Φιλοσοφίας» δεν είναι ακριβής φιλοσοφία με τα δεδομένα των φιλοσοφικών σχολών της κλασικής αρχαιότητας, γιατί στο Βυζάντιο δεν υπάρχουν αυτόνομες φιλοσοφικές σχολές με ιδρυτή κάποιον συγκεκριμένο δάσκαλο φιλόσοφο, οι οποίες να διδάσκουν όλες τις επιστήμες της εποχής τους και να συνδέονται με το πολιτικό σύστημα της πόλεως - κράτους της αρχαίας Αθήνας, όπως συνέβαινε στην κλασική αρχαιότητα. Στη βυζαντινή αυτοκρατορία οι εθνικοί φιλόσοφοι δάσκαλοι και οι κληρικοί της χριστιανικής Εκκλησίας χρησιμοποιούν κατά το δοκούν την αρχαία ελληνική φιλοσοφία, ανάλογα με τη χρονική περίοδο που ζουν και το χώρο που εκπροσωπούν. Στο Βυζάντιο οι εθνικοί δάσκαλοι δεν είναι τα κυρίαρχα κεντρικά πρόσωπα της πόλεως, όπως ο Σωκράτης ή ο Πλάτων, αλλά δρουν καθαρά ως ιδιώτες και διδάσκουν τη βασική διδασκαλία μίας εκ των διαφόρων φιλοσοφικών σχολών της αρχαίας Αθήνας, αναλόγως τη σχολή που προτιμούσαν,[2] και οι κληρικοί της Εκκλησίας χρησιμοποιούν φιλοσοφικούς όρους από όλες της φιλοσοφικές σχολές της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας για να διατυπώσουν με ευκρίνεια την ευαγγελική διδασκαλία, αναλόγως τη μόρφωση που κατείχαν ή την αίρεση την οποία είχαν να αντιμετωπίσουν. Η διδασκαλία των φιλοσοφικών σχολών της αρχαίας Αθήνας υπήρχε στο Βυζάντιο, εξαιτίας των κατακτήσεων του Μ. Αλεξάνδρου.

Η «βυζαντινή φιλοσοφία» που εμφανίζεται επίσημα από τον 9^ο μ.Χ. αιώνα και μετά, ερευνά τη συστηματική και εμβριθή ενασχόληση των συγγραφέων της βυζαντινής περιόδου με τα φιλοσοφικά κείμενα των Αρχαίων Ελλήνων, και θα

μπορούσε να εξειδικευθεί : α) στον σχολιασμό των κειμένων αυτών β) στη συγγραφή στοχαστικών κειμένων εκ μέρους των βυζαντινών συγγραφέων για τα θέματα της ανθρωπίνης φύσεως και του κόσμου με βάση τη σκέψη των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων και γ) στη χρήση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε δευτερεύοντα ζητήματα της εκκλησιαστικής διδασκαλίας που δεν θα έθιγαν τις βασικές αρχές του χριστιανικού δόγματος, όπως ζητήματα που αφορούσαν αποκλειστικά την ανθρώπινη φύση χωρίς να αναφέρονται στην Αγία Τριάδα ή την καθημερινότητα του ανθρώπου.[3] Η εν λόγω εργασία παρατηρείται έντονα στα κείμενα του Μ. Φωτίου, του Μιχαήλ Ψελλού, του Αρέθα, του Πλήθωνα και άλλων σοφών που έζησαν από τον 9^ο αιώνα και μετά, οι οποίοι ασχολήθηκαν διεξοδικά με τα κείμενα των αρχαίων φιλοσόφων, γεγονός που δεν παρατηρείται στους προηγούμενους βυζαντινούς αιώνες.

Η διαφοροποίηση της «Βυζαντινής Φιλοσοφίας» σε σχέση με την αρχαία ελληνική φιλοσοφία της κλασικής αρχαιότητας έγκειται στο γεγονός ότι η «Βυζαντινή Φιλοσοφία» : α) δεν ακολουθεί ως κεντρική βάση καμία διδασκαλία αρχαίου Έλληνα φιλοσόφου, όπως π.χ. τον κόσμο των «ΐδεών» του Πλάτωνα ή τα «εΐδη» του Αριστοτέλη, αλλά τη διδασκαλία της Αγίας Γραφής, χρησιμοποιώντας όμως όρους των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων για να διατυπώσει με πλήρη σαφήνεια το χριστιανικό δόγμα. Αυτό σημαίνει πως δεν ακολουθεί την «οντολογία», δηλαδή την κεντρική διδασκαλία καμίας αρχαίας φιλοσοφικής σχολής, όπως π.χ. τον κόσμο των «ΐδεών» του Πλάτωνα· επομένως ό,τι δανείζεται από τις φιλοσοφικές σχολές είναι σε δευτερεύοντα ζητήματα β) δεν αναφέρεται στις επιστήμες της εποχής της.

[Συνεχίζεται]

[1] Άρθρο που δημοσιεύθηκε στην **Επιστημονική Επετηρίδα της Ιεράς Μητροπόλεως Πέτρας και Χερρονήσου**, συλλογικό επιστημονικό τόμο, που εκδίδεται προνοία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πέτρας και Χερρονήσου κ. Γερασίμου, τόμος Στ΄, μέρος 1^ο, Νεάπολις 2015.

[2] Πολύ χρήσιμες πληροφορίες για την εκπαίδευση στο Βυζάντιο και τον καθαρά ιδιωτικό της χαρακτήρα βλ. Lowel Clucas *The Trial of John Italos and the Crisis of Intellectual Values in Byzantium in the Eleventh Century* Μόναχο 1981· Marie - France Auzepy, *De la Palestine a Constantinople (VIIIe - IXe siecles) : Etienne le Sabaite et Jean Damascene*, Travaux et Memoires 12, 1994, σελ. 194 - 195· Andrew Louth, *St. John Damascene. Preacher and audience*, ed. M. B. Cunningham, P. Allen, Le 1998, σελ. 247 - 248· D. J. Sahas, *John of Damaskus on Islam, the "Heresy of the Ishmaelites"*, Leiden 1972, σελ. 39. Ο Lowel Clucas και η Marie -

France Auzery τονίζουν ιδιαίτερα στις παραπάνω μελέτες τους το γεγονός ότι η εκπαίδευση στο Βυζάντιο είχε καθαρά ιδιωτικό χαρακτήρα, χωρίς καμία κρατική προστασία, με αποτέλεσμα πολλοί δάσκαλοι της φιλοσοφίας να καταδικαστούν.

[3] βλ. για το θέμα Λίνου Γ. Μπενάκη, «Η Βυζαντινή Φιλοσοφία στην σύγχρονη έρευνα» στο *Βυζαντινή Φιλοσοφία, (κείμενα και μελέτες)*, Παρουσία Αθήνα 2002, σελ. 65.